

מרדכי מן התורה מנין

חולין דף קלט עמוד ב

המן מן התורה מנין? +בראשית ג' +המן העץ, אסתר מן התורה מנין? +דברים ל"א+ ואנכי הסתר אסתיר, מרדכי מן התורה מנין? דכתיב (שמות ל') מר דרור ומתרגמינן: מירא דכיאו. רש"י מנין - לגדולת מרדכי. מר דרור - וקרי ליה ראש לבשמים לצדיקים ואנשי כנסת הגדולה.

שמות פרק ל פסוק כג

ואתה קח לך בְּשָׂמִים ראש מֶרְדָּךְ דְּרָוֵר מִמֶּשׁ מְאוֹת וְקָנָן בְּשֵׁם מִסְצִיתוֹ מְשִׁיִּים וּמְאִתָּיִם וְקָנָה בְּשֵׁם מְשִׁיִּים וּמְאִתָּיִם: וְקָדָה מִמֶּשׁ מְאוֹת בְּשֵׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֵׁמֶן זֵיתֵי הַיָּיִן: רש"י מחציתו חמשים ומאתים - מחצית הבאתו תהא חמשים ומאתים, נמצא כולו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אם כן, למה נאמר בו חצאין, גזירת הכתוב היא להביאו לחצאין, להרבות בו שתי הכרעות, שאין שוקלין עין בעין, וכך שנויה בכריתות (דף ה א): וְקָנָה בֶּשֶׂם - קנה של בשם לפי שיש קנים שאינן של בשם, הוצרך לומר בשם: חמשים ומאתים - סך משקל כולו:

שׁו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן קסג

ובדרוש אגדה אמרתי דשנת הנס היה ראוי להתעבר עפ"י חשבון ונתכוון המן לגזור שמד בחדש אדר הראשון דכתיב בחדש שנים עשר ולא ב"ג כדי שלא יגין זכות מרע"ה, שחדשו של מרע"ה הוא בשני כמ"ש מהריעב"ץ בסידור שלו 5 ע"ש דהסתפקו במן שבכליהם מיום ז' אדר עד הקרבת עומר ע"ש, ומ"מ המן שמח שמחה גדולה שעכ"פ שם אדר הורע מזליהו של ישראל אבל עכ"פ לא רצה לעשותו בחדשו ממש שלא יגין זכותו, אי נמי משום שהיו המילואים בכ"ג אדר הסמוך לניסן שבאחד בניסן הוקם המשכן ובאדר שלפניו היו מילואים והיה ירא שיהיה זכות לישראל בו, וכשגברו מרדכי ואסתר לא עיברו אותו השנה כדי שיארע חדש המלחמה בחדשו של מרע"ה ועל כן הוצרכו לעבר שנה האחרת ועשו ימי שמחה בשני ואסרו הספד בראשון כי שניהם גורמים, אמנם העיקור בשני משום מסמך גאולה לגאולה וק"ל:

דברים פרק ה (כד) קרב אתה ושמע את קול אשר יאמר יקוק אלהינו ואת דבר אלינו את כל אשר ידבר יקוק אלהינו אליך ושמענו ועשינו: (כה) ושמע יקוק את קול דבריכם בדברכם אלי ויאמר יקוק אלי שמעתי את קול דברי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְרָו אֵלַי הִיטִיב כָּל אֲשֶׁר דִּבְרָו:

שׁו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן רח

ולתשלום ענין זה, מה שאמרו חז"ל פר"ע [שבת פ"ח ע"א] מכאן מודעא רבה לאורייתא והדר קבלוהו בימי אחשורוש, י"ל שהקשו תוס' הא הקדימו נעשה לנשמע, תי' הראשונים דעל תורה שבכתב הקדימו נעשה לנשמע אבל על תורה שבע"פ כפה ההר ועל זה קאי המודעא. ונ"ל כי זה מרומז במ"ש במתן תורה [שמות כ"ד - ז'] כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, ובפרשת ואתחנן [ה' - כ"ד] אמרו למרע"ה ושמענו ועשינו, הקדימו שמיעה לעשי', כי מה שהקדימו נעשה לנשמע אמר רבא למינא אגן דסגינן בהמנותא כתיב בן תומת ישרים תנחם [שבת פ"ח רע"ב], פי' אנו מאמינים בהקב"ה ובוטחים בו שלא יטיל עלינו מה שאי אפשר או אין רצונו לסבול 10 על כן אמרי' נעשה קודם שמיעה, ואמנם שיהיו מסורים ביד חכמים לא אבו לקבל עליהם דברי חכמים מבלי שיהררו ויפקפקו על תקנתם אולי לא ישרו בעיניהם, על כן אמרו למרע"ה ושמענו ואח"כ עשינו, ומ"מ הקדוש ברוך הוא כפה אותם על כרחם לקבל עליהם גזירות חכמים ותורה שבעל פה בלי הרהור אחריהם, והואיל והיה בע"כ על כן טענו מודעא רבה על זה. שוב בימי מרדכי שעשה מעשים אשר לא ישרו בעיני ישראל וכמ"ש [מגילה י"ב סע"ב] כנסת ישראל אמרה ראו מה עשה לי יהודי דלא הרג דוד לשמעי דמתילד מיני' מרדכי דמגרי בי' בהמן, וראו אח"כ אף על גב שבעיניהם לא יפה עשה מרדכי שהי' מתגרה בהמן, ראו אח"כ כי משמיא הסכימו על ידו וגדולות ונפלאות עשה הקדוש ברוך הוא על ידו, אז הבינו כי אין להרהר אחר דברי חכמים כי את הכל עושים יפה בעתו וה' עמהם, על כן הדר קבלוהו ונאמר קימו וקבלו, כמו נעשה ואח"כ נשמע כן קימו ואח"כ קבלו לשון שמיעה וקבלה והאזנה:

מכתב מאליהו חלק א' (עמוד 75) הרב אליהו דסלר

מכתב בדבר אמונת חכמים

מתוך דברי כבודו אני רואה שסובר, כי כל גדולי ישראל אשר מעשיהם היו לש"ש, וגאוני השכל ואדירי הצדקות גם יחד, אשר בל"ס בכל משפטיהם ופסקי דיניהם היה ה' נצב בעדת א', כמו בדור העבר החפץ חיים ז"ל, והג' רח"ע ז"ל, והג' ר' חיים בריסקער ז"ל, והג' ר' ברוך בער ז"ל, ועוד ועוד, אשר קטנם גדולה מהשגתנו, ומה בדור שלפניהם, כגאון ישראל וקדושו רבינו ישראל מסלנט זצוק"ל, ושאר גאוני וצדיקי דורו שנלוו אליו, כולם יטעו טעות גמורה — ח"ו. לא תהא כזאת בישראל. אסור לשמוע דברים כאלה, וכש"כ לאמרם. אם לא שהבנתי אשר שמע מאחרים, הנקראים בני תורה ומבעטים ברבותיהם ומחללים ה', דברים כאלה, כי או לא הייתי משיב לו כלום; אך בידיע כי לבבו ישר, אלא שמבחוץ הגיעו לו מליצות כאלה, על כן, בצירוף גודל ידידותנו, אמרתי אשים לילה כיום, ואשיב לו דברים ברורים.

קודם כל דבר אומר למר, כי איזה מהגאונים הללו זכיתי לדעת פנים, וראיתים באסיפות בעניני כלל ישראל, כמו החפץ חיים זצ"ל, הגר"ח מבריסק זצ"ל, והג' ר' חיים עוזר זצ"ל, ואוכל לומר לו נאמנה, כי אפי' להשגת פעוטים שכמותנו הן היתה פקחותם מבהלת, ועומק שכלם ה' יורד ונוקב עד התהום ממש; ולא היתה שום אפשרות לאדם שכמותנו לעמוד על סוף דעת בהירות הבנתם. זאת ועוד אחרת: מי שראה אסיפותיהם, ראה בחוש כי, עכ"פ בשעה שחשבו מחשבותיהם והתעמקו בדעתם לש"ש בעניני כלל ישראל, היה המראה נורא, לראות את גודל ועומק הרגשת האחריות שהיתה על פניהם, באופן שמי שלא ראה את זאת לא ראה הרגשת אחריות מימיו, וכל מי שזכה לעמוד לפניהם בשעה כזו, היה ברור לו שראה שכינה שורה במעשה ידיהם, וכי רוח הקודש שרתה בחבורתם. ממש ראוי לומר "המבדיל בין קודש לחול" על ההבדל שבין אסיפותיהם לבין האסיפות שאנו מורגלים בהן. מסתמא יודע כבודו את ד' ר' אלחנן שליט"א^א מה שמספר מגבורות רבו הח"ח זצ"ל. ידע נא כבודו, כי רבנו אלחנן גדול מאד הוא ממש, וגם את דבריו אין לדחות וכש"כ לבטל, אפי' מפני מה שאנו הפעוטים חושבים שנראה בחוש. וכבר אמרו לנו תו"ל לשמוע לדברי חכמים אפי' אומרים לנו על שמאל שהיא ימין, ולא לומר ח"ו, שבודאי טעו מפני שאנכי הקטנטן רואה בחוש את טעותם, אלא החוש שלי בטל ומבוטל

אמונת חכמים. — השואל הושפע מאותם, אשר כבר שכתו שהצלת א"י מפלישת הגרמנים באפריקא היתה בנס שהפתיע את בעלי האסטרטגיה, וטענו משום זה, שאם אך היו כל בני אירופא הי"ד עולים לא"י לפני המלחמה, היו ניצולים, וקספו את זה על חשבון גדולי הדור

^א הגאון ההוא הי"ד, היה או בחזקת חי.

העורכים.

הוא כעפרא דארעא כלפי בחירות שכלם וסייעתא דשמיא שלהם. הן אין ב"ד יכול לבטל ב"ד אלא א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין, ובלי זה קרוב הוא אשר מה שידמו שהוא חוש אינו אלא דמיון ורעות רוח. זוהי דעת התורה בגדר אמונת חכמים.

ואביא סייעתא לדברי, מה ששמעתי מאאמור"ר זצ"ל בשם אדמו"ר אור עולם גאון חכמת כחות הנפש הגרש"ז זצ"ל. — מגלת אסתר היא רשימת מעשים של תשע שנים, משנת שלש למלכות אחשורוש עד שנת י"ב. אנו, וגם גדולים ממנו, לא היינו מבחינים בשום אופן שהכל ענין אחד, ורק מרדכי, ובצירוף רוח הקדש במדרגה שלו (כי לא כל רוח"ק שוח), ידע כי הכל ענין אחד. למשתה של אחשורוש אסר להם מרדכי ללכת — כמפורש במדרש מגלת אסתר (קושטא רע"ט) «ובמלאות הימים האלה... אמר להם אל תלכו. כדי שלא יהא לשטן פתחון פה עליכם, ולא הקשיבו לו». (ועי' מגלה י"ב) והיו הרבה טוענים נגדו: — הרי פיקוח נפש הוא, כי מלך טפשו כאחשורוש יהרוג ח"ו את כל ישראל בראותו שכל העמים באו ליום שמחתו חג ג' שנים למלכותו ומישראל לא יבא אף אחד, וע"כ לא שמעו לקולו, והלכו. ומ"מ לא קרה להם אח"כ דבר רע. — אחר ט' שנים (בשנת י"ב לאחשורוש) כשנתגדל המן, וצוה שהכל ישתחוו לו, — ומפורש בחז"ל* שלא היה בכאן שום ע"ז, אלא חשש רחוק של מראית עין בעלמא. — ומרדכי לא השתחוה, היו הרבה מישראל צועקים שמעמיד בסכנת נפשות את כלל ישראל משום חסידות פרטית יתירה, כמפורש באגדת אסתר (פ' ג' אות ב') «אל ישראל, תהא יודע שאתה מפילנו בחרב של זה הרשע», אמר להם, א"כ אשתחוה לע"ז? ולא קיבל עליו. ואח"ז קרה ממש ככל אשר פחדו החולקים על מרדכי מקודם, היינו שיצתה גזירת המן להשמיד את כל היהודים. אילו היינו שם, מה היינו אומרים אנחנו? מה גרמה לגזירה? האם מה שהקיל מרדכי בענין כלל ישראל, או מה שתשע שנים מקודם היו מי שהקילו באיסור חכמים, שלא ליהנות מסעודת אחשורוש בשביל פיקוח נפש של כלל ישראל? בודאי היינו אומרים, שנראה בחוש שמעשה מרדכי גרם שכעס המן וגזר את השמדת כל היהודים, ואיך אפשר להכחיש את החוש? אבל האמת לא היתה כן, אלא שנה שהיה נראה כחוש, לא היה אלא דמיון מהרהורי השטן, ובאמת העבירה של תשע שנים מקודם היא שגרמה, (ואפשר שמה שמרדכי מסר נפשו על חשש מראית עין של ע"ז, אפי' בחשש רחוק, החמיר לצורך שעה להוציא מלבם את הטעות שהקילו באיסור סתם יינם, שהוא מאבזרייהו דע"ז, ועוד דאמרינן בגמ' (מגלה י"ב) שטעם הגזירה היה שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר, אף שעשו רק לפנים, ועי"ז הגין עליהם

* סנהדרין ס"א: לפי ההלכה, כרבא.

דוקא). אבל היצה"ר רקד לפניהם בטענת "חוש" והטעה אותם, וע"כ גברה מדת הדין ויצתה הגזירה. אמנם אח"כ שבו ממחשבתם והודו על האמת, ותחת אשר היו יכולים לעמוד בדעתם הרעה, ולהתנקם ממרדכי שחשבוהו מקודם לבוגד בעמו, תחת זאת באו כולם לקול קריאתו. ואף שגם אסתר, שידעו שהיא קרובתו של מרדכי, הראתה התקרבות להמן הצורר, בקראה אותו ב' פעמים למשתה בשעה זו של צרת כלל ישראל, והיה בזה חיווק לטענות השטן שלא ישמעו עוד אל דברי מרדכי, אבל הם, כששבו תשובה שלמה, לא שמעו עוד ליצה"ר, והצטרפו עם מרדכי בתענית וצום, ותשובה על חטאם שחטאו ע"פ החוש המדומה — אז נהיה הנס ואז ניצולו. כאן למדנו מה מביא את הגזירות, אם "טעויותיהם" של גדולי הדורות, או מה שנפתים להסתת השטן ע"פ מה שמראה בחוש מדומה, ופוגמים עי"ז באמונת החכמים. ואם הנגף בא, והחורבן התפשט ר"ל, זה לאות שלא שבו מפני רוע הגזירה, אלא אדרבא עדיין כופרים ברבותיהם. ואמרו ז"ל שכל פורעניות מתחלת מן הצדיקים, כי הם נענשים בעון הדור (ויש טעמים ברורים לזה. אלא שא"א להאריך, אולי אוכל לבאר בפעם אחרת). אבל אם אין שבים גם עי"ז, הרי יש כאן מקום לחילול ה' עוד יותר גדול. עי' רש"י (יומא פ"ו ד"ה באמור להם כו') "והכל אומרים מה הועילו... ראה החסידים והחכמים רעה באה עליהם כו'", עי"ש. וכן הוא כל דרך המתרחקים מהאמת, להראות בחוש שהצדיקים אובדים בצדקתם. וכן גם במרדכי היו יכולים להראות באצבע כי סוף סוף צדקתו הכשילתו — אבל הם עשו תשובה. מדת האומות היא לטעון "עם ה' אלה" — ואעפ"כ — "מארכו יצאו", אבל מדת כלל ישראל לשוב אל ה', ולהודות על האמת, ולענוב את דמיון החוש, אשר יציג לפניו היצר לכפור ברבותיו.

חסרון הכרת ההתבטלות לעומת רבותינו — זהו שורש כל חטאת ותחלת כל חורבן ר"ל, וכל הזכיות לא ישוו לעומת שורש הכל, שהיא — אמונת חכמים.

איך לעיין בדבר מוסר

התכונות בשורות הראשונות מס' "מסלת ישרים"

הנה לכל בנין צריך יסוד, וכל אשר יגבה הבנין יותר צריך הוא ליסוד חזק יותר, יען שהארץ רכה היא לפי ערך בנין גדול וכבד, ואם יטה הבנין הצדה בתחילתו או באמצעיתו אפילו מה"שהוא או בגובהו למעלה נוטה הוא כ"כ מישרותו עד שלא יוכל לעמוד כלל, וישבר ויפול. ואם כך הוא בבנין

מגיד מישרים

רבי יוסף קארו ידוע בכינויו "מרן" ו"המחבר" (של ספר השולחן ערוך). הוא נולד בטולדו שבספרד בשנת ה'א רמ"ח (1488) ונפטר בצפת בשנת ה'א של"ה (1575). בשנת ה'א רנ"ב (1492) גלו הוא ומשפחתו עם הגולה, אשר עזבה את ספרד בעקבות צו הגירוש של המלך פרדיננד והמלכה איזבלה. הוא גדל בתורכיה ולמד תורה שם. בשנת ה'א רצ"ו (1536) עלה מרן לארץ ישראל, התיישב בצפת ושם הוסמך בסמיכות הסנהדרין ע"י רבו הגדול, המהר"י (ר' יעקב) בי רב. ספרו הגדול בית יוסף, המסודר לפי ספרי הטור, הינו אוסף של כל דעות הפוסקים והמפרשים בהלכה, החל מסוגיית התלמוד וכלה בפסקי בני דורו. שלושת עמודי התווך שעליהם ביסס את פסקיו הם: הרי"ף, הרמב"ם והרא"ש. כשדעותיהם חלוקות, הכריע כדעת שניים נגד אחד. ספרו השולחן ערוך - קיצור של ספרו בית יוסף - הפך לספר הפסק המחייב בכל בית ישראל, אחרי שנוספו עליו הגהות הרמ"א, ונכתבו עליו פירושים וביאורים רבים מאוד. בנוסף חיבר את פירושו הקלאסי 'כסף משנה' לספר 'משנה תורה' לרמב"ם. תשובותיו נשלחו לקרוב ולרחוק, מהם נדפסו שני קבצים: שו"ת בית יוסף, ושו"ת אבקת רוכל. מרן עסק גם בחכמת הקבלה. למאגר הוכנס גם ספרו 'מגיד מישרים', סודות על התורה ודרכי הנהגה שנמסרו לר' יוסף קארו ע"י מגיד שמימי, על פי מהדורת אורה, ירושלים תש"ך.]

ספר מגיד מישרים פרשת ויקהל מהדורא קמא

דהיינו מאי דאמור רבנן ישראל שבאותו דור נתחייבו כלייה מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. דליכא למימר דמשום דאכלו מאכלות אסורות איחייבו דהא כתיב והשתייה כדת וכו'. כלומר דעל פי דת כל אחד ואחד היתה השתייה דישראל דאסור להם יין נסך ויין של גוים לא הוּו משקיין להו אלא מיין של ישראל ושמשיין ישראל הוּו מזגיין להוּו. וכן מיכלי דיהבי להו לישראל הוּו בשילי ליה ע"י ישראל. דלא הוּו אנסי להו למיכל ולמשתי מאי דאסר להו. וז"ש אין אונס והיינו דכתיב לעשות כרצון איש ואיש. אבל חובא דילהוּו אף על גב דאוכלין ומשקיין הוּו דהתירה מ"מ כיון דמסעודתו של אותו רשע נהנו הוּו כאלו כנסת ישראל ינקא מההוא סטרא. ובהכי גרמו לאטלא זוהמא בכנסת ישראל. והיינו טעמא דאמור רבנן ישראל שבחוצה לארץ עובדי ע"ז בטהרה הם וכו' דאע"ג דאוכלין ומשקיין דהתירה גינהו כיון דמסעודתו של גוי אכלי להו הוּו כאלו ינקי כ"י מההוא סטרא...

ויקרא פרק א פסוק א

ויקרא אל משה וידבר יקוק אליי מאהל מועד לאמר: רש"י ויקרא אל משה - הקול הולך ומגיע לאזניו, וכל ישראל לא שומעין.

דברי ישראל פרשת כי תשא (האדמו"ר ממודזיץ)

יש לשאול אחרי גס מר דרור וקדוה אינס בחיס כמלחין בשתי הכרעות כמו קמון בשס כיון ששטרין שזה כן יהיה הכרעתן שוים בשתי הכרעות.

והענין הוא כך. ידוע מר דרור היינו מרדכי כוונ"ש רז"ל מרדכי מן החורה מוכין דכתיב מר דרור ומתרגמין מירא דכיא עי"ש (חולין קל"ט:). וידוע הכתוב במגלה ומרדכי לא יכרע ולא ישחמה. זה שמר דרור לא בא לחלאין כדי שלא יהיה בו ב' הכרעות רק הכרעה אחת דוקא. לרמו שמרדכי לא יכרע ולא ישחמה בלתי הכרעה אחת לה' לבדו. כמו שא"א ואנחנו כורעים ומשחמייס. ומודים לפני משה"מ הקב"ה היינו הכרעה אחת בלתי לה' לבדו. וכן כתיב קדוה שהוא מלשון קידם והשחמיה לפיכך לא בא לחלאין כדי שלא יהיה ב' הכרעות רק הכרעה אחת דוקא כאמור:

בית אב (רב אליקים שלזינגר)

הוא למוד לאמונת חכמי האמת, אע"פ שאנו לא נדע ולא נבין, הם שומעים קול ד' בכח מדבר אליהם בבחינת סוד ד' ליראיו.